

20. Kharitonov, V.A., Belykh, A.A. (2007), *Tekhnologii sovremennogo menedzhmenta* [Technologies of modern management], Izd-vo Perm. gos. tekhn. un-ta, Perm, Russia, 190 p.
21. Drucker, Peter (2007), *Zadachi menedzhmenta v XXI veke* [Management Challenges for 21st Century], Translated by N. Makarova, Viliams, Moskva, Russia, 288 p.
22. Tretyakova, E.P. (2012) "The genesis of concepts of the nature of managerial technologies", *Sovremennye issledovaniya sotsialnykh problem (elektronnyy nauchnyy zhurnal)*, no 4 (12), available at: <http://sisp.nkras.ru/e-ru/issues/2012/4/tretyakova.pdf> (access date October 03, 2014).
23. Aksenov, E.P. (2010) "Typology of Financial Management", *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Ser. Ekonomika*, no 2, pp.58–68.
24. Kovalev, V.V. (2007), *Finansovyy menedzhment: teoriya i praktika* [Financial Management: Theory and Practice], TK Velby, Prospekt, Moskva, Russia, 1024 p.
25. Blank, I. A. (2008), *Entsyklopediya finansovogo menedzhera* [Encyclopedia of financial manager], Vol.1: *Kontseptualnye osnovy finansovogo menedzhmenta* [Conceptual bases of Financial Management], Omega-L, Moskva, Russia, Elga : Nika-Tsentr, Kyiv, Ukraine, 447 p.
26. Aksenov, E.P. (2010), "Regularities in the development of financial management", *Vestnik Tomskoho gosudarstvennogo universiteta. Ser. Ekonomika*, Iss. 336, pp.125–131.
27. Laptev, S.V. (2004), "Regularities of formation the Russian model of financial management", *Upravlenie korporativnymi finansami*, no 6, pp.2–8.
28. National bank of Ukraine (2014), Main indicators of banks in Ukraine, available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (access date October 03, 2014).
29. Moody's takes rating actions on 12 Ukrainian banks and one leasing company (2014), available at: https://www.moody's.com/research/Moodys-takes-rating-actions-on-12-Ukrainian-banks-and-one-PR_294399?lang=ru&cy=easterneur (access date October 03, 2014).
30. The bank system of Ukraine – Results activities in 2013 (2013), available at: <http://www.ucra.com.ua/ru/news/bankovskaya-sistema-ukrainyi-rezultaty-deyatelnosti-v-2013-godu-373> (access date October 03, 2014).

УДК 336.71

Миськів Г.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва
ПВНЗ «Європейський університет», Львівська філія

ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ БАНКІВ: СУТНІСТЬ, ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА СПОСОБИ МІНІМІЗАЦІЇ

Myaskiv G.V.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor
of the department of economics and entrepreneurship
PHEI "European University" Lviv Branch

PROBLEM CREDITS OF BANKS: NATURE, FORMATION FACTORS AND MINIMIZATION METHODS

Постановка проблеми. Комерційні банки у процесі кредитної діяльності постійно наражаються на небезпеку кредитного ризику, генерація якого збільшується у міру підвищення продуктивного використання банківських активів під час здійснення кредитного процесу. Ризики кредитної діяльності призводять до утворення проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля банків та вимагають кваліфікованого управління з метою локалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність проблемних кредитів досліджували у своїх працях провідні вітчизняні та іноземні вчені: С. Кузнецов [8], Т. Мініна [12], Н. Ликова [10], О. Барановський [2], М. Власенко [3], Л. Примостка [15], В. Вовк [7], Р. Коцовська, В. Сирота [18], О. Дзюблук [5], В. Пірог [14], О. Дробницька тощо. Однак, постійно діючі чинники зовнішнього та внутрішнього економічного середовища призводять до безперервного виникнення нових проблемних кредитів, які потребують подальшого вивчення з метою пошуку шляхів їх мінімізації.

Постановка завдання. Визначити сутність поняття «проблемний кредит», дослідити сукупність чинників, що спонукають виникнення проблемної заборгованості у банків, проаналізувати динаміку обсягів проблемних кредитів банків України впродовж останніх років та визначити способи їх мінімізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні нормативно-правові документи не регламентують поняття «проблемний кредит» чи «проблемна заборгованість». Банки та НБУ

використовують у практиці низку визначень: прострочені кредити, недіючі кредити, безнадійні кредити, сумнівні кредити тощо. Базельський комітет з банківського нагляду проблемний кредит визначає як кредитний продукт, за яким є істотні зобов'язання перед банком, значне погіршення фінансового стану боржника, а також погіршення його якості або втрата забезпечення за ним [1].

Водночас, науковці пропонують свої трактування поняття «проблемний кредит». Професор О.І. Барановський визначає проблемний кредит як прострочену та сумнівну кредитну, вексельну та відсоткову заборгованість, а також прострочену заборгованість за комісійними платежами [2]. Л. Примостка під проблемними кредитами розуміє такі, за якими своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які дозволяють банку мати сумнів щодо повернення позики [15], а М. Власенко проблемними вважає кредити (сума основного боргу), платежі за якими не здійснюються у початкові встановлені терміни [3].

Ґрунтуючись на підходах вчених до визначення поняття «проблемний кредит» [2; 3; 7; 10; 12; 15], сформулюємо власне визначення даної категорії.

Отож, проблемний кредит – це кредит за яким своєчасно не проведені один чи декілька платежів внаслідок значного погіршення фінансового стану позичальника або кредит, ринкова вартість забезпечення за яким значно знизилася.

Фактично, проблемні кредити є зворотною стороною кредитного ризику кредиторів. Ризик – це імовірність настання певної негативної події, а наявність проблемної заборгованості – це вже зреалізований ризик, подія, яка відбулася. Тому обсяг проблемних кредитів відображає ступінь ризику банківської кредитної діяльності у той чи інший період розвитку національної економіки.

В контексті дослідження та наукового обговорення допустимого рівня проблемних кредитів, опираючись на досвід іноземних банків, для яких прийнятна частка проблемних кредитів у загальному обсязі виданих становить 0,5-3% [15] та практику вітчизняних банків, для яких допустимий рівень проблемних кредитів становить 5% [7], вважаємо за доцільне визначити рівень 0,5% проблемних кредитів від загального обсягу наданих кредитів як природний рівень проблемних кредитів, нижче якого дана частка не може опуститися, зважаючи на постійну присутність чинників, перешкоджаючих позичальникам вчасно та справно розраховуватися за кредитними зобов'язаннями. Природний рівень проблемних кредитів варто розглядати як неминучі витрати кредитної діяльності та включати їх у вартість ведення бізнесу.

До виникнення проблемних кредитів призводить сукупність чинників, що породжують кредитний ризик. Чинники ризику – це можливі порушення, недоліки та проблеми, які негативно вплинули або можуть вплинути на рівень управління діяльністю контрагента кредитора або на результати його фінансово-господарської діяльності [11].

Дослідивши та проаналізувавши функціонування кредитного ринку загалом та банківської системи, зокрема, ми виокремили три групи чинників, що призводять до виникнення проблемної заборгованості:

- зовнішні (макроекономічні);
- внутрішні (банку та позичальника).
- внутрішньосистемні (банківські).

Зовнішні чинники макроекономічного середовища генерують ризик виникнення проблемних кредитів та найбільше активізуються у період економічного спаду чи кризи та зменшують свій вплив у період економічного зростання чи на піку розвитку економіки. Відповідно, у той чи інший періоди ризик зростання частки проблемних кредитів у структурі банківського кредитного портфеля або зростає, або зменшується.

До групи зовнішніх чинників виникнення проблемних кредитів ми відносимо:

- нестабільний фінансово-економічний стан країни, який породжує девальвацію гривні, зниження доходів населення та інші економічні процеси, що негативно відображаються на платоспроможності позичальників;
- політичну нестабільність;
- асиметричність інформації на кредитному ринку (кредитори не можуть мати усієї достовірної інформації про позичальника, а позичальнику не повідомляють усіх подробиць кредитної угоди);
- зміни законодавства;
- форс-мажорні обставини спричинені природними явищами.

Усі ці чинники визначають макроекономічну складову ризику неповернення кредитів і, відповідно, впливають на частку простроченої заборгованості.

Внутрішні чинники виникнення проблемної заборгованості пов'язані з діяльністю банку або позичальника.

Внутрішні чинники банку формуються в процесі провадження його кредитної діяльності, внаслідок допущення прорахунків чи недопрацювань як керівниками, так і працівниками нижчих управлінських ланок. До них ми віднесли:

- недоліки при укладанні кредитної угоди;
- агресивна кредитна політика банку;

- кваліфікація персоналу;
- неякісна оцінка платоспроможності позичальника;
- завищення вартості застави;
- неефективна система супроводу кредиту та відсутність моніторингу;
- неконтрольованість термінів повернення позик до банків.

Внутрішні чинники зростання проблемної заборгованості, що виникають в середовищі функціонування позичальника, ґрунтуються, переважно, на погіршенні його фінансового стану через недосконале управління або скрутний стан на ринку: збитковість виду економічної діяльності, зростання конкуренції тощо. Однак існує група позичальників, які зумисне відмовляються погашати кредитну заборгованість, знаходячи законні підстави для таких дій. Тобто позичальники можуть навмисне порушувати умови кредитного договору.

Особливою групою чинників, які є індивідуальними для кредитного ринку кожної окремої країни, є чинники, породжені банківською системою – внутрішньосистемні банківські чинники. Це сукупність певних подій у банківській системі недалекого минулого, які спонукали формування теперішнього обсягу проблемної заборгованості за наданими кредитами; або недосконалий розвиток певних сегментів кредитного ринку, що не дозволяє повною мірою реалізовувати заходи по мінімізації ризику утворення проблемної заборгованості.

Такими особливими чинниками, породженими банківською системою України, що спонукали до зростання проблемних кредитів, стали умови ведення кредитної діяльності банками напередодні фінансової кризи 2008 р.: кредитна експансія 2007-2008 рр., велика частка наданих валютних кредитів, залежність банківських кредитних ресурсів від зовнішніх джерел фінансування тощо. Окрім того, до зростання частки проблемних кредитів у кредитному портфелі банків призводить слабкий розвиток ринку похідних цінних паперів, особливо кредитних деривативів та кредитних бюро. Саме розвиток цих сегментів фінансово-кредитного ринку дозволив би мінімізувати кредитні ризики.

Проблемні кредити після фінансової кризи 2008-2009 рр. вважаються чи не найбільшим гальмівним чинником розвитку кредитного ринку. Українські банки досі намагаються позбутись докризових обсягів «токсичних» активів у вигляді неповернутих іпотечних, споживчих та корпоративних позик [16].

Динаміка кредитного портфеля та обсягів проблемних кредитів комерційних банків України впродовж 2005-2015 рр. наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Кредитний портфель вітчизняних банків та його структура у 2005-2014 рр., на початок періоду

Показник	Рік									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кредитний портфель, млн. грн.	88614	143423	245230	426867	734022	723295	732822	801809	815142	911402
Темп зростання кредитного портфеля, %	30,5	61,9	71,0	74,1	72,0	-1,5	1,3	9,4	1,7	11,8
Проблемні кредити, млн. грн.	3145	3379	4456	6357	18015	69935	84851	79292	72545	70178
Темп зростання проблемних кредитів, %	25,80	7,44	31,87	42,66	183,39	288,20	21,33	-6,55	-8,5	-3,3
Частка проблемних кредитів у кредитному портфелі, %	3,55	2,36	1,82	1,49	2,45	9,67	11,58	9,61	8,90	7,7

Джерело: розроблено автором на основі [4; 17]

Отже, як бачимо із даних табл. 1, обсяг проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля комерційних банків має чітку розмежованість на два періоди: до кризи 2008 року та з початку 2009 року. Хоча до 2009 р. обсяги проблемних кредитів зростали з року в рік, темп їх зростання жодного року не перевищував темп зростання кредитного портфеля банків, а частка у структурі кредитного портфеля коливалася від 3,55% у 2005 р. до 1,49% у 2008 р. Тобто ситуація на банківському кредитному ринку розвивалася динамічно-поступально.

Фінансова криза 2008 р. призвела до значного зростання обсягів проблемних кредитів та їх частки у кредитних портфелях банків. На початок 2009 р. обсяг проблемних кредитів становив 18015 млн. грн., що перевищило обсяг початку 2008 р. у 2,83 раза. У наступні роки нарощування обсягів проблемних кредитів лише інтенсифікувалося, досягнувши найбільшого значення на початок 2011 р. – 84851 млн. грн., що становило 11,58% від обсягу кредитного портфеля банків та стало критичною межею у діяльності банків. Лише активна робота банків із проблемними кредитами впродовж 2011-2012 рр. дозволила досягти поступового скорочення проблемної заборгованості, яка вже на початок 2014 р. скоротилася до 70178 млн.

грн. або 7,7% від обсягу кредитного портфеля банків. Проте, незважаючи на зусилля банкірів, до докризового рівня обсягів проблемних кредитів банки вже не повернулися.

Важливе значення для аналізу рівня ризику кредитної діяльності банків України має визначення обсягів забезпечення банками проблемних кредитів, яке здійснюється через формування резервів за кредитними операціями банків. Дослідивши обсяги проблемних кредитів, порівняємо їх із обсягами резервів банківської системи за кредитними операціями та проаналізуємо рівень покриття проблемної заборгованості банківськими резервами (табл. 2).

Таблиця 2

Забезпечення (покриття) банками проблемної заборгованості

	Показник	Рік								
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Проблемні кредити банків, млн. грн.	3379	4456	6357	18015	69935	84851	79292	72545	70178
2.	Резерви за кредитними операціями, млн. грн.	7849,5	11497,8	17297	42454	107186,8	139626,7	147762,8	130105,2	122411,3
3.	Покриття банками проблемної заборгованості, %, (р.1/р.2)	232,3	258,0	272,1	235,2	153,3	164,6	186,4	179,3	174,4

Джерело: розроблено автором на основі [17]

Із розрахунків співвідношення резервів за кредитними операціями до проблемної заборгованості можна зробити висновок, що банки щороку абсолютно покривають проблемні кредити, розраховані за методикою НБУ. Загальні обсяги забезпечення банками проблемної заборгованості щороку майже у 2 рази і більше перевищують обсяги проблемних кредитів банків.

Зважаючи на постійну генерацію кредитного ризику в процесі кредитної діяльності, особливо банківських установ, який виражається у проблемній заборгованості за кредитами, на практиці вживається низка попереджувачих заходів (до ризикових) та низка заходів для мінімізації проблемної заборгованості (після ризикових). Окрім того вченими постійно розробляються та пропонуються нові (інноваційні) заходи для запобігання та подолання проблемної заборгованості для банківських кредиторів кредитного ринку України.

На основі опрацювання наукових праць вітчизняних вчених [5; 6; 9; 13; 14; 18] із проблем мінімізації проблемної заборгованості, запропонуємо їх розподіл за групами (до ризикові та після ризикові) та за рівнями подолання (табл. 3).

Таблиця 3

Заходи попередження та подолання кредитних ризиків

Рівень подолання (запобігання) кредитним ризикам	Попереджувачі заходи (до ризикові)	Подолання ризиків (після ризикові)
Рівень банків	– вдосконалення кредитної політики; – ефективне управління кредитним портфелем; – диверсифікація; – лімітування; – резервування; – структурування; – скоринг; – сек'ютеризація активів.	– реабілітація; – ліквідація; – продаж проблемних активів.
Рівень держави	– встановлення нормативів кредитного ризику; – зміна принципів резервування і стандартів розрахунку банківських нормативів; – розвиток ринку кредитних деривативів.	– рекапіталізація банківських установ (до капіталізація); – державна програма очищення балансів банків від проблемних кредитів.

Джерело: розроблено автором на основі [5; 6; 9; 13; 14; 18]

Усі заходи мінімізації поділяються на доподійні (попереджувальні) та післяподійні (подолання наслідків). Заходи можуть вживатися зі сторони банків та зі сторони держави, переважно в особі НБУ.

Варто зазначити, що більшість із попереджувачих заходів та заходів подолання наслідків проблемної заборгованості комерційні банки вже використовують при провадженні кредитної діяльності. Такими заходами є: диверсифікація, лімітування, резервування, структурування тощо. Однак їх ефективність є різною у різних банків, що залежить від суб'єктивних чинників. Не у всіх

банках впроваджені скоринг та сек'ютеризація активів – це заходи, що вимагають додаткових капітальних вкладень та фахівців, відповідного рівня кваліфікації. Часто банки для зменшення обсягів проблемної заборгованості продають її спеціалізованим компаніям, а деколи і самі борються із злісними неплатниками реабілітацією або ліквідацією.

На рівні держави усі заходи із попередження та подолання кредитного ризику можна розглядати як інструменти державного регулювання кредитного ризику. На сьогодні держава застосовує у ролі попереджувального заходу встановлення нормативів кредитного ризику, якими є Н7, Н8, Н9 та Н10 та рекапіталізацію банків як захід із подолання наслідків нестримного зростання проблемної заборгованості. Інші заходи можна розглядати як перспективні, які було би варто впровадити, спростивши тим самим кредитну діяльність кредиторам кредитного ринку.

Висновки з даного дослідження. Незалежно від якості кредитного портфеля та методів, які застосовуються при управлінні кредитним ризиком, усі банки у тій чи іншій мірі стикаються з проблемами неповернення кредитів, в результаті чого виникають проблемні кредити (проблемна заборгованість).

Проведене дослідження дозволило: сформулювати покращене визначення поняття «проблемний кредит»; впровадити поняття «природний рівень проблемних кредитів» та обґрунтувати його прийнятний рівень; виділити три групи чинників, що призводять до виникнення проблемної заборгованості: зовнішні (макроекономічні), внутрішні (банку та позичальника) та внутрішньосистемні (банківські); проаналізувати динаміку кредитного портфеля та обсягів проблемних кредитів комерційних банків України впродовж 2005-2015 рр.; запропонувати доповідні (попереджувальні) та післяподійні (подолання наслідків) заходи мінімізації проблемної заборгованості.

Література

1. Bank for international settlements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>
2. Барановський О. Проблемні банки: виявлення і лікування / О. Барановський // Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 18-31.
3. Власенко М. Моделирование уровня проблемных банковских кредитов в странах СНГ и Балтии / М. Власенко // Банковский вестник (рус.). – 2012. – №5. – С. 27–34.
4. Грошово-кредитна статистика НБУ. Дані НБУ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807
5. Дзюблук О.В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О.В. Дзюблук // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 9. – С. 108–124.
6. Корецька С.О. Ризики комерційних банків на кредитному ринку в умовах ринкової трансформації економіки [Електронний ресурс] / С.О. Корецька // Ефективна економіка. – 2011. – № 9. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=9&y=2011>
7. Кредитування і контроль : навч. посібник / В.Я. Вовк, О.В. Хмеленко.– К. : Знання, 2008. – 463 с.
8. Кузнецов С.В. Кредитный портфель коммерческого банка и оценка его качества / С.В. Кузнецов // Банковские услуги (рус.). – 2007. – № 12. – С. 29–36.
9. Лисенко О.В. Проблемні кредити – фінансовий тягар українських банків[Електронний ресурс] / О.В. Лисенко // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2079>,
10. Лыкова Н.М. Подходы к классификации проблемных кредитов и методы управления ими в коммерческом банке / Н.М. Лыкова // Банковские услуги. – 2012. – № 11. – С. 18-25.
11. Методика формування та списання небанківськими фінансовими установами резерву для відшкодування можливих втрат за всіма видами кредитних операцій іншими активними операціями згідно із законодавством, включаючи нараховані а всіма цими операціями проценти та комісію. Розпорядження ДКРРФПУ від 01.03.2011, № 111 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0381-11>
12. Минина Т.И. К вопросу о создании кредитных бюро в свете развития потребительского кредитования / Т.И. Минина // Банковские услуги. – 2007. – № 9. – С. 30–35.
13. Невмержицький Є.І. Сучасні інструменти оцінки кредитних ризиків з використанням продуктів кредитного бюро / Є.І. Невмержицький // Ефективна економіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=224>
14. Пірог В.В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ / В.В. Пірог // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 228–235.
15. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / Л.О. Примостка – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
16. Рейтинг проблемності кредитних портфелів – 2013 // Реальна економіка [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/ratings/43756.html>
17. Річний звіт Національного банку України за 2009 (2010, 2013) рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66438>
18. Сирота В. Управління проблемними кредитами як основа антикризових заходів банку / В. Сирота // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 11. – С. 51-55.

References

1. Bank for international settlements, available at: [http:// bis.org](http://bis.org)
2. Baranovskyi, O. (2009), "Problem banks: detection and treatment", *Visnyk NBU*, no. 11, pp. 18-31.
3. Vlasenko, M. (2012), "Modeling of level of problematic bank credits in the SNM and the Baltics", *Bankovskiy vesnik*, no.5, pp. 27–34.
4. National Bank of Ukraine (2014), Monetary statistics of NBU, available at: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807
5. Dziubliuk, O.V. (2010), "Mechanisms of ensuring the quality of credit portfolio and credit risk management of the bank during the economic crisis", *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, no. 9, pp.108–124.
6. Koretska, S.O. (2011), "The commercial banks' risks in the credit market in transformation market economy", *Efektivna ekonomika*, no.9, available at: <http://economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2011>
7. Vovk, V.Ya., Xmelenko, O.V. (2008), *Kredytuvannia i kontrol* [Crediting and control], Znannia, Kyiv, Ukraine, 463 p.
8. Kuznetsov, S.V. (2007), "The credit portfolio of commercial banks and the assessment of its quality", *Bankovskye uslugy (rus.)*, no.12, pp.29–36.
9. Lysenok, O.V. (2011), "Bad loans - the financial burden of Ukrainian banks", *Efektivna ekonomika*, available at: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2079>
10. Lykova, N.M. (2012), "Approach to classification of of problem loans and methods of management in commercial bank", *Bankovskie uslugi*, no.11, pp. 18-25.
11. National Commission for the State (2011), Methods of forming and writing off by non-bank financial institutions of the allowance for losses on all types of credit transactions other active transactions under the law, including accrued and all these operations Interest and commissions, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0381-11>
12. Minina, T.I. (2007), "Towards the creation of credit bureaus in the light of the development of consumer crediting", *Bankovskie uslugi*, no.9, pp. 30–35.
13. Nevmerzhytskyi, Ye.I. (2013), "Modern instruments of assessing credit risks using credit bureau products", *Efektivna ekonomika*, available at: <http://m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektivna-ekonomika&s=ua&z=224>
14. Piroh, V.V. (2011), " Evaluation of the quality of banks' loan portfolio based on economic performance of NBU's standards", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, iss. 21.18, pp. 228–235.
15. Prymostka, L.O. (2004), *Finansoviy menedzhment u banku* [Financial management in the bank], textbook, KNEU Kyiv, Ukraine, 468 p.
16. Real Economy (2014), "Rating of problematic loan portfolios – 2013", available at: <http://real-economy.com.ua/publication/ratings/43756.html>
17. National Bank of Ukraine (2009, 2010, 2013), Annual Report of the National Bank of Ukraine in 2009 (2010, 2013) year, available at: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66438>
18. Syrota, V. (2012), "Management of problem loans as the basis of anti-crisis activities of the bank", *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 11, pp. 51-55.